TEISINGUMO TEISMO (antroji kolegija) SPRENDIMAS

2021 m. gruodžio 21 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Privalomas motorinių transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės draudimas – Antroji direktyva 84/5/EEB – 1 straipsnio 2 dalis – Direktyva 2005/14/EB – Direktyva 2009/103/EB – 9 straipsnio 1 dalis – Pareiga padidinti mažiausias privalomojo draudimo padengiamas sumas – Pereinamasis laikotarpis – Nauja teisės norma, nedelsiant taikoma situacijos, atsiradusios galiojant ankstesnei normai, būsimoms pasekmėms – Situacija, susidariusi iki materialinės Sąjungos teisės normos įsigaliojimo – Nacionalinės teisės nuostata, pagal kurią iki 2009 m. gruodžio 11 d. sudarytų draudimo sutarčių atžvilgiu netaikoma pareiga padidinti mažiausias privalomojo draudimo padengiamas sumas“

Byloje C-428/20

dėl *Sąd Apelacyjny w Warszawie* (Varšuvos apeliacinis teismas, Lenkija) 2020 m. rugpjūčio 28 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2020 m. rugsėjo 11 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

A.K.

prieš

Skarb Państwa

TEISINGUMO TEISMAS (antroji kolegija),

kurį sudaro antrosios kolegijos pirmininko pareigas einantis pirmosios kolegijos pirmininkas A. Arabadjiev (pranešėjas), teisėjai I. Ziemele, T. von Danwitz, P. G. Xuereb ir A. Kumin,

generalinis advokatas J. Richard de la Tour,

kancleris A. Calot Escobar,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

– A.K., atstovaujamo *adwokat* I. Kwiecień,

– *Skarb Państwa*, atstovaujamo J. Zasada ir L. Jurek,

* Proceso kalba: lenkų.

– Lenkijos vyriausybės, atstovaujamos B. Majczyna,

– Vokietijos vyriausybės, atstovaujamos J. Möller, M. Hellmann ir E. Lankenau,

– Europos Komisijos, atstovaujamos H. Tserepa-Lacombe, B. Sasinowska ir S. L. Kalėdos,

atsižvelgęs į sprendimą, priimtą susipažinus su generalinio advokato nuomone, nagrinėti bylą be išvados,

priima šį

Sprendimą

1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 1983 m. gruodžio 30 d. Antrosios Tarybos direktyvos 84/5/EEB dėl valstybių narių teisės aktų, susijusių su motorinių transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės draudimu, suderinimo (OL L 8, 1984, p. 17; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 6 sk., 7 t., p. 3), iš dalies pakeistos 2005 m. gegužės 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/14/EB (OL L 149, 2005, p. 14; toliau - Antroji direktyva 84/5), 1 straipsnio 2 dalies išaiškinimo.

2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant A.K. ir *Skarb Państwa* (Valstybės iždas, Lenkija) ginčą dėl prašymo atlyginti žalą, tariamai patirtą dėl neteisingo Direktyvos 2005/14 perkėlimo į Lenkijos teisės sistemą.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

Antroji direktyva 84/5

3 Direktyvos 84/5 1 straipsnio 1 ir 2 dalyse buvo numatyta:

„1. [1972 m. balandžio 24 d. Tarybos] [d]irektyvos [72/166/EEB dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su motorinių transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės draudimu ir privalomojo tokios atsakomybės draudimo įgyvendinimu, suderinimo (OL L 103, 1972, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 6 sk., 1 t., p. 10] 3 straipsnio 1 dalyje nurodytas draudimas privalomai apima draudiminę apsaugą ir turtui padarytos žalos, ir žalos asmeniui atveju.

2. Nepažeisdama jokių didesnių garantijų, kurias gali nustatyti valstybės narės, kiekviena valstybė narė reikalauja, kad privalomojo draudimo sumos būtų ne mažesnės kaip:

a) žalos asmeniui atveju – mažiausia atlyginama suma, sudaranti 1 000 000 EUR kiekvienam nukentėjusiam asmeniui arba 5 000 000 EUR kiekvienam žalos atlyginimo reikalavimui (įvykiui), nepriklausomai nuo nukentėjusių asmenų skaičiaus;

b) turtui padarytos žalos atveju – 1 000 000 EUR kiekvienam žalos atlyginimo reikalavimui (įvykiui), nepriklausomai nuo nukentėjusių asmenų skaičiaus.

Jei būtina, valstybės narės gali nustatyti ne daugiau kaip penkerių metų pereinamąjį laikotarpį nuo [Direktyvos 2005/14] įgyvendinimo datos, per kurį jos turi pritaikyti mažiausias atlyginamas sumas prie šioje dalyje nurodytų sumų.

Valstybės narės, nustačiusios tokį pereinamąjį laikotarpį, praneša apie tai Komisijai ir nurodo pereinamojo laikotarpio trukmę.

Valstybės narės per 30 mėnesių nuo Direktyvos [2005/14] įgyvendinimo datos padidina atlyginamas sumas bent jau iki pusės šioje dalyje nurodytų lygių.“

Direktyva 2005/14

4 Direktyvos 2005/14 1 ir 10 konstatuojamosiose dalyse buvo nurodyta:

„(1) Motorinių transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės draudimas (transporto priemonių draudimas) yra ypač svarbus Europos piliečiams, nepriklausomai nuo to, ar jie yra draudėjai, ar – įvykio metu nukentėję asmenys. Jis taip pat labai svarbus draudimo įmonėms, nes sudaro svarbią ne gyvybės draudimo veiklos Bendrijoje dalį. Transporto priemonių draudimas taip pat daro įtaką laisvam asmenų ir transporto priemonių judėjimui. Todėl vieningos transporto priemonių draudimo rinkos stiprinimas ir konsolidavimas turėtų būti svarbiausias Bendrijos veiksmų finansinių paslaugų srityje tikslas.

<…>

(10) Valstybių narių įsipareigojimai užtikrinti, kad draudimas padengtų bent tam tikras mažiausias sumas, yra svarbus nukentėjusių asmenų apsaugos elementas. Direktyvoje 84/5/EEB numatytos mažiausios sumos turėtų būti ne tik peržiūrėtos, atsižvelgiant į infliaciją, bet ir realiai padidintos, siekiant pagerinti nukentėjusių asmenų apsaugą. Mažiausia suma, skirta atlyginti žalą asmeniui, turėtų būti apskaičiuota taip, kad būtų visiškai ir sąžiningai atlyginta visiems nukentėjusiems asmenims, kurie patyrė labai sunkių sužalojimų, tačiau reikia atsižvelgti į nedažnai pasitaikančius įvykius, kai sužalojama keletas asmenų, ir į mažą nukentėjusių asmenų, kurie vieno įvykio metu patiria labai sunkius sužalojimus, skaičių. Mažiausia atlyginama suma, sudaranti 1 000 000 EUR kiekvienam nukentėjusiam asmeniui arba 5 000 000 EUR kiekvienam reikalavimui atlyginti žalą (įvykiui), nepriklausomai nuo nukentėjusių asmenų skaičiaus, yra pagrįsta ir pakankama. Siekiant, kad minėtos mažiausios sumos būtų įdiegtos kiek galima lengviau, nuo šios Direktyvos įgyvendinimo dienos turėtų būti nustatytas pereinamasis penkerių metų laikotarpis. Valstybės narės per trisdešimt mėnesių nuo Direktyvos įgyvendinimo dienos turėtų ne mažiau kaip per pusę padidinti minėtas sumas.“

5 Direktyvos 2005/14 6 straipsnio „Įgyvendinimas“ 1 dalyje buvo nustatyta:

„Valstybės narės priima įstatymus ir kitus teisės aktus, kurie, įsigalioję ne vėliau kaip iki 2007 m. birželio 11 [d.], įgyvendina šią direktyvą. Apie tai jos nedelsdamos praneša Komisijai.

<…>“

Direktyva 2009/103

6 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/103/EB dėl motorinių transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės draudimo ir privalomojo tokios atsakomybės draudimo patikrinimo (OL L 263, 2009, p. 11) kodifikuotos ir nuo 2009 m. spalio 27 d. panaikintos anksčiau galiojusios direktyvos dėl motorinių transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo (toliau – transporto priemonių draudimas), įskaitant Antrąją direktyvą 84/5. Remiantis Direktyvos 2009/103 II priede pateikta atitikties lentele, Antrosios direktyvos 84/5 1 straipsnio 1 ir 2 dalys atitinka Direktyvos 2009/103 3 straipsnio ketvirtą pastraipą ir 9 straipsnio 1 dalį.

Lenkijos teisė

7 *Ustawa z dnia 24 maja 2007 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych oraz ustawy o działalności ubezpieczeniowej* (2007 m. gegužės 24 d. Įstatymas, iš dalies keičiantis Įstatymą dėl privalomojo draudimo, draudimo garantijų fondo Lenkijos eismo įvykių draudikų biuro ir Draudimo veiklos įstatymą (*Dz. U.*, Nr. 102, 691 pozicija; toliau – 2007 m. gegužės 24 d. Įstatymas) 5 straipsnyje numatyta:

„[Transporto priemonių] ir ūkininkų civilinės atsakomybės draudimo sutarčių atveju mažiausia atlyginama suma zlotais yra lygi:

1) sutarčių, sudarytų iki 2009 m. gruodžio 10 d. atveju:
   a) žalos asmeniui atveju – 1 500 000 eurų vienam draudžiamajam įvykiui, nepriklausomai nuo nukentėjusių asmenų skaičiaus;
   b) turtui padarytos žalos atveju – 300 000 eurų vienam draudžiamajam įvykiui, nepriklausomai nuo nukentėjusių asmenų skaičiaus;

   – žala nustatoma pagal jos atsiradimo dieną galiojusį Lenkijos nacionalinio banko paskelbtą vidutinį valiutos kursą;

2) sutarčių, sudarytų laikotarpiu nuo 2009 m. gruodžio 11 d. iki 2012 m. birželio 10 d. atveju:
   a) žalos asmeniui atveju – 2 500 000 eurų vienam draudžiamajam įvykiui, nepriklausomai nuo nukentėjusių asmenų skaičiaus;
   b) turtui padarytos žalos atveju – 500 000 eurų vienam draudžiamajam įvykiui, nepriklausomai nuo nukentėjusių asmenų skaičiaus;

   – žala nustatoma pagal jos atsiradimo dieną galiojusį Lenkijos nacionalinio banko paskelbtą vidutinį valiutos kursą.“

Pagrindinė byla ir prejudicinis klausimas

8 2010 m. spalio 12 d. Lenkijoje įvyko eismo įvykis, per kurį žuvo šešiolika žmonių, įskaitant G.M. ir už eismo įvykį atsakingą vairuotoją. Jis buvo sudaręs transporto priemonės draudimo sutartį nuo 2009 m. gruodžio 8 d. iki 2010 m. gruodžio 7 d.

9 Žuvus G.M., jos dukra A.K. 2011 m. kovo 2 d. pateikė už eismo įvykį atsakingo vairuotojo draudimo bendrovei prašymą atlyginti neturtinę ir turtinę žalą, kurią, jos nuomone, patyrė dėl motinos mirties. Per žalos sureguliavimo procedūrą A.K. iš šios bendrovė galutinai gavo 47 000 Lenkijos zlotų (PLN) (maždaug 10 175 eurai) kaip neturtinės žalos atlyginimą ir 5 000 PLN (apie 1 000 eurų) kaip kompensaciją už reikšmingą gyvenimo padėties pablogėjimą. Draudimo bendrovė informavo A.K., kad buvo pasiekta didžiausia už eismo įvykį atsakingo vairuotojo draudimo sutartyje numatyta draudimo suma.

10 A.K. pareiškė ieškinį *Sąd Okręgowy w Warszawie* (Varšuvos apygardos teismas, Lenkija) Valstybės iždui, reikalaudama sumokėti 78 000 PLN (apie 17 000 eurų) kartu su delspinigiais už žalą, atsiradusią dėl nevisiško Direktyvos 2005/14 perkėlimo į Lenkijos teisės sistemą.

11 Jame ji tvirtino, kad jei ši direktyva būtų teisingai perkelta į Lenkijos teisės sistemą, draudimo bendrovė transporto priemonės draudimo sutartyje numatytą mažiausią atlyginamą sumą būtų turėjusi padidinti ir jai pervesti papildomą 78 000 PLN kompensaciją už žalą žuvus G.M. Lenkijos Respublikai neteisingai perkėlus šią direktyvą, tai neleido jai gauti šios sumos, todėl ji patyrė materialinės žalos, lygios šiai sumai, ir ją turi grąžinti Valstybės iždas.

12 Pasak A.K., Lenkijos valstybė turėjo perkelti Direktyvos 2005/14 nuostatas taip, kad nuo 2009 m. gruodžio 11 d. atlyginama suma pagal visas transporto priemonių draudimo sutartis žalos asmeniui atveju būtų mažiausiai 2 500 000 eurų už žalą sukėlusį įvykį. Pagal 2007 m. gegužės 24 d. įstatymą nacionalinės teisės aktų leidėjas nustatė įvairią nuo 2009 m. gruodžio 11 d. iki 2010 m. gruodžio mėn. per eismo įvykius nukentėjusių asmenų apsaugos apimtį, atsižvelgdamas į draudimo sutarties sudarymo datą. Iš tiesų šiuo laikotarpiu iki 2009 m. gruodžio 11 d. ir po tos dienos sudarytos sutartys koegzistavo: pastarosiose sutartyse buvo numatyta mažiausia 2 500 000 eurų draudimo suma, o pirmųjų atveju ši mažiausia suma siekė tik 1 500 000 eurų.

13 Valstybės iždas tvirtino, kad Direktyva 2005/14 buvo teisingai perkelta į Lenkijos teisės sistemą ir kad šis skirtingas vertinimas yra susijęs su įstatymo negaliojimo atgal principu. Jis taip pat pabrėžė, kad Europos Komisija pradėjo įsipareigojimų neįvykdymo procedūrą prieš Lenkijos Respubliką dėl Direktyvos 2005/14 įgyvendinimo, bet 2016 m. balandžio 28 d. ši institucijai nusprendė ją nutraukti. Taip darydama Komisija manė, kad Sąjungos teisė nebuvo pažeista.

14 2019 m. kovo 20 d. sprendimu *Sąd Okręgowy* (Apygardos teismas) atmetė A.K. ieškinį ir nusprendė, kad numatydamas pagal Antrąją direktyvą 84/5 leidžiamus pereinamuosius laikotarpius laipsniškai didinti mažiausias atlyginamas sumas, kad jos iš pradžių pasiektų pusę šios direktyvos 1 straipsnio 2 dalyje nurodytų sumų, o vėliau – visas šias sumas, nacionalinės teisės aktų leidėjas teisingai perkėlė šią direktyvą į nacionalinę teisę. Be to, tas teismas nusprendė, kad Direktyvoje 2005/14 numatyta valstybių narių pareiga padidinti mažiausias atlyginamas sumas taikoma tik sutartims, sudarytoms pasibaigus šiems pereinamiesiems laikotarpiams, ir kad pagal Sąjungos teisę nereikalaujama padidinti iki šių pereinamųjų laikotarpių pabaigos sudarytose transporto priemonių draudimo sutartyse numatytos mažiausios atlyginamos sumos, net ir kiek tai susiję su sutartimis, kurių galiojimas baigiasi pasibaigus šiems pereinamiesiems laikotarpiams. Toks požiūris atitinka teisinio saugumo, įstatymo negaliojimo atgal ir sutarties laisvės principus.

15 A.K. dėl šio sprendimo pateikė apeliacinį skundą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui *Sąd Apelacyjny w Warszawie* (Varšuvos apeliacinis teismas, Lenkija), jame, be kita ko, teigė, kad *Sąd Okręgowy* (Apygardos teismas) klaidingai nusprendė, jog Lenkijos Respublika Direktyvą 2005/14 tinkamai perkėlė į savo teisės sistemą.

16 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nuomone, iš 2013 m. spalio 24 d. Sprendimo *Haasová* (C-22/12, EU:C:2013:692) matyti, kad transporto priemonių draudimas turi apimti nematerialinės žalos, kurią patyrė per eismo įvykį žuvusių asmenų artimieji, atlyginimą, jei tokios žalos atlyginimas remiantis draudėjo civiline atsakomybe numatytas pagal taikytiną nacionalinę teisę. Lenkijos teisėje numatytas toks žalos atlyginimas ir jį apima transporto priemonių draudimas.

17 Tas teismas mano, jog, draudimo bendrovei neatlyginus A.K. visos patirtos žalos dėl to, kad buvo pasiekta sutartyje numatytos atlyginamos sumos riba, jai buvo padaryta žala, atitinkanti sumokėtos sumos ir sumos, į kurią ji iš esmės būtų galėjusi turėti teisę, jei ši riba būtų padidinta atsižvelgiant į mažiausias atlyginamas sumas, Direktyva 2005/14 įtrauktas į Antrąją direktyvą 84/5, skirtumą. Todėl pagal Lenkijos teisę Valstybės iždas turėtų būti įpareigotas atlyginti šią žalą, jei paaiškėtų, kad Lenkijos Respublika netinkamai perkėlė Direktyvą 2005/14 į savo teisės sistemą.

18 Iš šios direktyvos 10 konstatuojamosios dalies matyti, kad ja siekiama užtikrinti per eismo įvykius nukentėjusių asmenų apsaugą. Joje nėra jokios nuostatos, kuri pareigą padidinti mažiausią atlyginamą sumą taikytų tik draudimo sutartims, sudarytoms nuo 2009 m. gruodžio 11 d., neleidžiant po šios datos analogiškai pakeisti transporto priemonių draudimo sutarčių, sudarytų iki šios datos, tačiau galiojančių po jos.

19 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad šis skirtingas požiūris pagal draudimo sutarties sudarymo datą į šių dviejų kategorijų asmenis, kurie tuo pačiu laikotarpiu patyrė žalą dėl eismo įvykio, nėra pateisinamas.

20 Įstatymo negaliojimo atgal principas nedraudžia, kad 2009 m. gruodžio 11 d. egzistavę sutartiniai santykiai būtų pakeisti nuo šios datos. Be to, teisinio saugumo principo laikymąsi užtikrino ilgas valstybėms narėms paliktas Direktyvos 2005/14 perkėlimo laikotarpis ir joms suteikta galimybė nustatyti pereinamuosius laikotarpius. Taigi, draudimo bendrovės galėjo pritaikyti draudimo įmokos dydį prie naujos mažiausios atlyginamos sumos.

21 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo teigimu, jei paaiškėtų, kad Lenkijos Respublika perkėlė Direktyvą 2005/14 neišsamiai ir neteisingai, pirmoji šios valstybės narės atsakomybės atsiradimo sąlyga, nustatyta 1991 m. lapkričio 19 d. Sprendime *Francovich ir kt.* (C-6/90 ir C-9/90, EU:C:1991:428), būtų tenkinama. Tada tas teismas turėtų išnagrinėti, ar A.K. patyrė žalos, tarp kurios ir Lenkijos Respublikos įsipareigojimo pažeidimo egzistuoja tiesioginis priežastinis ryšys, o jei taip, kokio dydžio yra ta žala.

22 Šiomis aplinkybėmis *Sąd Apelacyjny w Warszawie* (Varšuvos apeliacinis teismas) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šį prejudicinį klausimą:

„Ar pagal Direktyvos 2005/14 2 straipsnį valstybė narė, kuri nustatė pereinamąjį laikotarpį, per kurį turi pritaikyti mažiausias atlyginamas sumas, privalėjo padidinti tas sumas bent jau iki pusės iš dalies pakeistos [Antrosios direktyvos 84/5] 1 straipsnio 2 dalyje nurodytų lygių per 30 mėnesių nuo Direktyvos 2005/14 įgyvendinimo datos:

– visų transporto priemonių draudimo sutarčių, galiojusių pasibaigus nurodytiems 30 mėnesių, atžvilgiu, įskaitant sutartis, sudarytas iki 2009 m. gruodžio 11 d., tačiau vis dar galiojančias po šios dienos – dėl žalos atlyginimo reikalavimų (įvykių), kurie įvyko po 2009 m. gruodžio 11 d.,

– ar tik naujų transporto priemonių draudimo sutarčių, sudarytų po 2009 m. gruodžio 11 dienos, atžvilgiu?“

Dėl prejudicinio klausimo

23 Savo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės teiraujasi, ar Antrosios direktyvos 84/5 1 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad valstybės narės, pasinaudojusios šioje nuostatoje numatyta galimybe nustatyti pereinamąjį laikotarpį, privalėjo reikalauti, kad nuo 2009 m. gruodžio 11 d. iki šios datos sudarytose, tačiau tebegaliojančiose transporto priemonių draudimo sutartyse numatytos mažiausios atlyginamos sumos atitiktų šios šio 1 straipsnio 2 dalies ketvirtoje pastraipoje įtvirtintą taisyklę.

24 Nacionaliniams teismams ir Teisingumo Teismui bendradarbiaujant, kaip numatyta SESV 267 straipsnyje, pastarasis turi pateikti nacionaliniam teismui naudingą atsakymą, kuris leistų priimti sprendimą jo nagrinėjamoje byloje. Teisingumo Teismui pavesta aiškinti visas Sąjungos teisės nuostatas, kurių reikia nacionaliniams teismams, kad jie išspręstų nagrinėjamas bylas, net jei šios nuostatos nėra aiškiai nurodytos šių teismų Teisingumo Teismui pateiktuose klausimuose (šiuo klausimu žr. 2019 m. gruodžio 12 d. Sprendimo *Instituto Nacional de la Seguridad Social (Pensijos priedas motinoms)*, C-450/18, EU:C:2019:1075, 25 punktą).

25 Iš Antrosios direktyvos 84/5 1 straipsnio 2 dalies antros pastraipos matyti, kad nuo Direktyvos 2005/14 įgyvendinimo savo vidaus teisės sistemose, t. y. kaip matyti iš pastarosios direktyvos 6 straipsnio 1 dalies, nuo 2007 m. birželio 11 d., valstybės narės galėjo nustatyti ne ilgesnį kaip penkerių metų pereinamąjį laikotarpį, per kurį turėjo pritaikyti mažiausias transporto priemonių draudimo atlyginamas sumas prie Antrosios direktyvos 84/5 1 straipsnio 2 dalies pirmoje pastraipoje nustatytų sumų.

26 Vis dėlto pagal šios direktyvos 1 straipsnio 2 dalies ketvirtą pastraipą valstybės narės per 30 mėnesių nuo šios datos, t. y. iki 2009 m. gruodžio 11 d., turėjo padidinti šias atlyginamas sumas bent jau iki pusės šios direktyvos 1 straipsnio 2 dalies pirmoje pastraipoje nurodytų lygių.

27 Pažymėtina, kad Direktyva 2009/103 Antrąją direktyvą 84/5 kodifikavo ir panaikino nuo 2009 m. spalio 27 d., t. y. iki 2009 m. gruodžio 11 d., o Direktyvos 2009/103 9 straipsnio 1 dalis, kaip matyti iš jos II priede pateiktos atitikties lentelės, atitinka Antrosios direktyvos 84/5 1 straipsnio 2 dalį.

28 Šiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui reikia pateikti tiek Antrosios direktyvos 84/5 1 straipsnio 2 dalies, tiek Direktyvos 2009/103 9 straipsnio 1 dalies išaiškinimą.

29 Iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo pateiktos informacijos matyti, kad Lenkijos Respublika pasinaudojo galimybe nustatyti Antrosios direktyvos 84/5 1 straipsnio 2 dalies antroje pastraipoje ir Direktyvos 2009/103 9 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje nurodytą pereinamąjį laikotarpį. 2007 m. gegužės 24 d. įstatyme numatyta, kad šio sprendimo 26 punkte minima pareiga padidinti atlyginamas sumas taikoma transporto priemonių draudimo sutartims, sudarytoms nuo 2009 m. gruodžio 11 d. iki 2012 m. birželio 10 d., tačiau netaikoma sutartims, sudarytoms iki 2009 m. gruodžio 11 d. ir galiojančioms po šios datos.

30 Šiuo klausimu reikia pažymėti, kad nei Antrosios direktyvos 84/5 1 straipsnio 2 dalyje, nei Direktyvos 2009/103 9 straipsnio 1 dalyje aiškiai nenurodyta, ar šio sprendimo 26 punkte minima pareiga apima iki 2009 m. gruodžio 11 d. sudarytų ir tą dieną dar galiojusių sutarčių būsimas pasekmes.

31 Tokiomis aplinkybėmis reikia priminti, kad nauja teisės norma iš principo taikoma nuo akto, kuriame ji įtvirtinta, įsigaliojimo. Nors teisės norma netaikoma galiojant ankstesniam įstatymui atsiradusioms ir galutinai susidariusioms teisinėms situacijoms, ji taikoma būsimoms situacijų, susidariusių galiojant ankstesnei normai, pasekmėms ir naujoms teisinėms situacijoms. Laikantis teisės aktų negaliojimo atgal principo, kitaip yra tik tuo atveju, kai nauja teisės norma priimama kartu su specialiomis nuostatomis, kuriomis nustatomos konkrečios jos taikymo laiko atžvilgiu sąlygos (šiuo klausimu žr. 2013 m. lapkričio 7 d. Sprendimo *Gemeinde Altrip ir kt.*, C-72/12, EU:C:2013:712, 22 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją; 2018 m. spalio 17 d. Sprendimo *Klohn*, C-167/17, EU:C:2018:833, 38 ir 39 punktus ir 2019 m. sausio 15 d. Sprendimo *E.B.*, C-258/17, EU:C:2019:17, 50 punktą).

32 Taigi priemonės, priimtos direktyvai perkelti į nacionalinę teisę, turi būti taikomos būsimoms situacijų, susiklosčiusių galiojant ankstesniam įstatymui, pasekmėms nuo tos dienos, kurią pasibaigia perkėlimo terminas, nebent toje direktyvoje nustatyta kitaip (2018 m. spalio 17 d. Sprendimo *Klohn*, C-167/17, EU:C:2018:833, 40 punktas).

33 Be to, siekiant užtikrinti teisinio saugumo ir teisėtų lūkesčių apsaugos principų paisymą, materialinės Sąjungos teisės normos turi būti aiškinamos taip, kad jos taikomos iki jų įsigaliojimo atsiradusioms situacijoms, tik jeigu iš jų teksto, tikslų ar bendros struktūros akivaizdžiai matyti, kad turi būti pripažintas toks jų poveikis (2015 m. spalio 6 d. Sprendimo *Komisija / Andersen*, C-303/13 P, EU:C:2015:647, 50 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija.

34 Iš šio sprendimo 31–33 punktuose primintos Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad siekiant patikrinti, ar nauja Sąjungos teisės norma taikoma laiko atžvilgiu situacijai, susidariusiai galiojant ankstesnei normai, kurią ji pakeitė, reikia nustatyti, ar šios situacijos pasekmės pasibaigė prieš įsigaliojant naujai normai, ir tokiu atveju ją reikėtų laikyti iki jos įsigaliojimo susiklosčiusia situacija, ar ši situacija ir toliau sukelia pasekmių po naujos normos įsigaliojimo.

35 Vadinasi, reikia nustatyti, ar situacija, kai transporto priemonės draudimo sutartis yra sudaryta iki 2009 m. gruodžio 11 d., tačiau tą dieną dar galioja, yra situacija, susidariusi iki šios datos, ir jai šio sprendimo 26 punkte minėta pareiga galėtų būti taikoma atgaline data tik su sąlyga, pirma, jei Antrojoje direktyvoje 84/5 ir Direktyvoje 2009/103 tai būtų aiškiai numatyta, ir, antra, jei faktiškai laikomasi teisinio saugumo ir teisėtų lūkesčių principo (pagal analogiją žr. 2006 m. kovo 9 d. Sprendimo *Beemsterboer Coldstore Services*, C-293/04, EU:C:2006:162, 24 punktą), ar vis dėlto tai yra situacija, susidariusi iki šios datos, tačiau remiantis principu, jog naujos teisės normos nedelsiant taikomos esamoms situacijoms, jos pasekmes ateityje nuo 2009 m. gruodžio 11 d. reglamentuoja Antrosios direktyvos 84/5 1 straipsnio 2 dalies ketvirta pastraipa ir Direktyvos 2009/103 9 straipsnio 1 dalies ketvirta pastraipa.

36 Šiuo klausimu Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad terminuotos darbo sutarties sudarymo teisinės pasekmės nepasibaigia ją pasirašant, bet jos sudarymas ir toliau nuolat kelia pasekmių viso jos galiojimo laikotarpiu, todėl naujos teisės normos taikymas jai įsigaliojus iki jos įsigaliojimo sudarytai darbo sutarčiai negali būti laikomas darančiu poveikį iki šio įsigaliojimo susidariusiai situacijai. (šiuo klausimu žr. 2002 m. sausio 29 d. Sprendimo *Pokrzeptowicz-Meyer*, C-162/00, EU:C:2002:57, 52 punktą)

37 Tas pats *a fortiori* taikoma situacijoms, kai transporto priemonių draudimo sutartis buvo sudaryta iki 2009 m. gruodžio 11 d. ir tą dieną tebegaliojo.

38 Kadangi draudimo sutartys visų pirma yra sąlyginės sutartys, kurioms būdinga tai, kad vienos iš šalių prievolės vykdymas priklauso nuo neapibrėžto įvykio, kuris gali įvykti arba neįvykti sutarties galiojimo laikotarpiu, jų teisinės pasekmės išlieka iki šio laikotarpio pabaigos. Taigi, tokiomis sutartimis sukurti teisiniai santykiai jų sudarymo momentu nėra pasibaigę. Sutarties sudarymo momentas žymi tik sutarties vykdymo, kuris apdraustojo prievolės atveju dažnai yra išskaidytas laiko atžvilgiu, pradžią, o draudiko prievolės atveju vykdymas taip pat nėra nedelsiamas, nes jis reiškia žalos atlyginimą ją patyrusiems asmenims, jeigu draudiminis įvykis atsitinka galiojant sutarčiai.

39 Antrosios direktyvos 84/5 1 straipsnio 2 dalies ketvirta pastraipa ir Direktyvos 2009/103 9 straipsnio 1 dalies ketvirta pastraipa siekiama reglamentuoti iki 2009 m. gruodžio 11 d. sudarytų ir tą dieną dar galiojusių sutarčių būsimas pasekmes.

40 Pagal šias nuostatas, kurios valstybes nares įpareigoja padidinti mažiausias transporto priemonių draudimo atlyginamas sumas, padidinimas taikomas ir šiose sutartyse jau numatytoms atlyginamoms sumoms. Draudimo sutarties sudarymo data šiuo atžvilgiu nėra lemiamas veiksnys. Taigi, iš šių nuostatų formuluotės nematyti, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas ketino nukrypti nuo principo, jog naujos teisės normos nedelsiant taikomos esamoms situacijoms.

41 Be to, kaip savo pastabose iš esmės pabrėžė A.K. ir Vokietijos vyriausybė, Sąjungos transporto priemonių draudimo teisės aktuose numatytas tikslas apsaugoti per eismo įvykius nukentėjusius asmenis, kurio Sąjungos teisės aktų leidėjas nuolat ir intensyviai siekė ir kuriuo, be kita ko, norima užtikrinti, kad asmenys, nukentėję per transporto priemonių sukeltus eismo įvykius, būtų vertinami vienodai, neatsižvelgiant į konkrečią Sąjungos teritorijos vietą, kur įvyko eismo įvykis (šiuo klausimu žr. 2017 m. lapkričio 28 d. Sprendimo *Rodrigues de Andrade*, C-514/16, EU:C:2017:908, 32 ir 33 punktus), ir bendrasis vienodo požiūrio principas reikalauja, kad per eismo įvykius po 2009 m. gruodžio 11 d. nukentėję asmenys negautų mažesnio žalos atlyginimo vien dėl to, kad draudimo sutartis buvo sudaryta iki tos datos. Kaip matyti iš Direktyvos 2005/14 10 konstatuojamosios dalies, valstybių narių pareiga užtikrinti, kad draudimas padengtų bent tam tikras mažiausias sumas, yra svarbus nukentėjusių asmenų apsaugos elementas.

42 Priešingai, nei savo rašytinėse pastabose teigia Valstybės iždas ir Lenkijos vyriausybė, teisinio saugumo ir teisėtų lūkesčių apsaugos principai neprieštarauja tokiam aiškinimui.

43 Reikia pažymėti, kad pagal pirmąjį iš šių principų reikalaujama, be kita ko, kad teisės normos, ypač tos, kurios fiziniams asmenims ir įmonėms gali sukelti nepalankių pasekmių, būtų aiškios, tikslios ir nuspėjamo poveikio (2019 m. balandžio 30 d. Sprendimo *Italija / Taryba (Vidužemio jūros durklažuvių žvejybos kvota)*, C-611/17, EU:C:2019:332, 111 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

44 Iš teisinio saugumo principo išplaukianti teisė reikalauti teisėtų lūkesčių apsaugos taikoma kiekvienam asmeniui, kurio padėtis leidžia teigti, kad Sąjungos administracija paskatino jo pagrįstų lūkesčių atsiradimą (šiuo klausimu žr. 2019 m. balandžio 30 d. Sprendimo *Italija / Taryba (Vidužemio jūros durklažuvių žvejybos kvota)*, C-611/17, EU:C:2019:332, 112 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

45 Šiuo atveju, pirma, negalima teigti, kad Antrosios direktyvos 84/5 1 straipsnio 2 dalyje ir Direktyvos 2009/103 9 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta teisės norma buvo neaiški, netiksli ar nenuspėjamo poveikio. Be to, reikia priminti, kad teisėtų lūkesčių apsaugos principo taikymo sritis negali būti taip išplėsta, kad iš esmės neleistų naujos teisės normos taikyti būsimoms situacijos, susiklosčiusios galiojant ankstesnei normai, pasekmėms (2002 m. sausio 29 d. Sprendimo *Pokrzeptowicz-Meyer*, C-162/00, EU:C:2002:57, 55 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

46 Be to, kaip iš esmės pažymėjo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas ir kaip savo rašytinėse pastabose nurodė ir Vokietijos vyriausybė, įstatymo negaliojimo atgal principas nedraudžia naujų mažiausių draudimo sumų taikyti iki 2009 m. gruodžio 11 d. sudarytoms ir šią dieną dar galiojusioms transporto priemonių draudimo sutartims, nes šios sumos ir galimos naujos įmokos, atitinkančios šias sumas, pagal nedelsiamo taikymo principą būtų taikomos tik nuo 2009 m. gruodžio 11 d.

47 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į pateiktą klausimą reikia atsakyti, kad Antrosios direktyvos 84/5 1 straipsnio 2 dalis ir Direktyvos 2009/103 9 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinamos taip, kad valstybės narės, pasinaudojusios šioje nuostatoje numatyta galimybe nustatyti pereinamąjį laikotarpį, privalėjo reikalauti, kad nuo 2009 m. gruodžio 11 d. iki šios datos sudarytose, tačiau tebegaliojančiose transporto priemonių draudimo sutartyse numatytos mažiausios atlyginamos sumos atitiktų šių nuostatų ketvirtoje pastraipoje įtvirtintą taisyklę.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

48 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (antroji kolegija) nusprendžia:

1983 m. gruodžio 30 d. Antrosios Tarybos direktyvos 84/5/EEB dėl valstybių narių teisės aktų, susijusių su motorinių transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės draudimu, suderinimo, iš dalies pakeistos 2005 m. gegužės 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/14/EB, 1 straipsnio 2 dalis ir 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2009/103/EB dėl motorinių transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės draudimo ir privalomojo tokios atsakomybės draudimo patikrinimo 9 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinamos taip, kad valstybės narės, pasinaudojusios šioje nuostatoje numatyta galimybe nustatyti pereinamąjį laikotarpį, privalėjo reikalauti, kad nuo 2009 m. gruodžio 11 d. iki šios datos sudarytose, tačiau tebegaliojančiose transporto priemonių draudimo sutartyse numatytos mažiausios atlyginamos sumos atitiktų šių nuostatų ketvirtoje pastraipoje įtvirtintą taisyklę.

Parašai.